

Základní koncepce projednací zásady v českém a československém civilním procesu

Abstrakt

Předmětem práce je projednací zásada a její podoba od vzniku Československa po současnost. Ve vztahu k jednotlivým koncepcím se zabývám několika otázkami. Zaprvé se zabývám otázkou, zda lze o jednotlivých pojetích hovořit opravdu jako o jednotných celcích, tj. zda doktrína a judikatura následovala východiska autorů jednotlivých koncepcí. Zadruhé se zabývám otázkou, zda v československém a posléze českém civilním procesu přetrval Kleinův model projednací zásady, případně zda jednotlivé koncepce projednací zásady spojuje nějaký prvek. Těmito dvěma otázkami se věnuji s ohledem na vztah stran a soudu co do procesu obstarávání skutkového stavu a vázaností soudu na právo sledované stranami.

Na základě analýzy dobové literatury a judikatury dospívám k názoru, že co do procesu objasňování skutkového stavu se v průběhu století neudržela ani základní východiska projednací zásady, natož východiska rakouského modelu. První polovina trvání socialistického procesu totiž pod vlivem zásady materiální pravdy nahradila procesní odpovědnost účastníků doplňující činností soudu, která nerespektovala subjektivní břemeno tvrzení. Společné prvky lze nalézt mezi koncepcí projednací zásady prosazovanou doktrínou druhé poloviny trvání socialistického režimu a hlavní proudem doktríny a judikatury devadesátých let. Těmito prvky jsou zejména důraz na procesní odpovědnost účastníků za objasnění skutkového stavu a omezení soudu pouze na skutečnosti a důkazní prostředky vyšlé v řízení najevo. Obě pojetí se zároveň nevrací ani k rakouskému modelu. K němu se chce vrátit Macur; který vychází ze vzájemného vztahu stran založeného na systému tvrzení a vysvětlení a doplňující činností soudu, vycházející ze skutkové a právní debaty se stranami.

Co se týče vázanosti soudu právem sledovanými stranami, kontinuita přetrvala až do devadesátých let, kdy se odstranila poučovací povinnost soudu o jeho případném odchylném právním názoru. Část doktríny a judikatury na základě jiného pojetí předmětu řízení dokonce dospěla k závěru, že soud může rozhodnout o jiném právu, než které strany sledovaly. K původnímu pojetí se vrátila novela č. 30/2000 Sb., která však omezila rozsah případů, ve kterých má soud stranám sdělovat svůj odchylný právní názor. Právě střet mezi myšlenkami autorů novely č. 30/2000 Sb. a rakouským modelem tvoří rámec současné debaty doktríny a judikatury.

Klíčová slova: projednací zásada, civilní proces, 20. století